

ANNALES
MUSEI
NATIONALIS
SLOVACI

ZBORNÍK
SLOVENSKÉHO
NÁRODNÉHO
MÚZEA

GEDENKSCHRIFT
FÜR JOZEF PAULÍK
STUDIEN

ZBORNÍK NA PAMIATKU
JOZEFA PAULÍKA
ŠTÚDIE

ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKEHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA SUPPLEMENTUM 9

GEDENKSCHRIFT ZBORNÍK NA PAMIATKU
FÜR JOZEF PAULÍK JOZEFA PAULÍKA
STUDIEN ŠTÚDIE

Bratislava 2015

Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum
Bratislava 2015

ZBORNÍK SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA
ANNALES MUSEI NATIONALIS SLOVACI

ARCHEOLÓGIA
SUPPLEMENTUM 9
ŠTÚDIE

Vedecký redaktor a zostavovateľ
Juraj Bartík

Redakčná rada

PhDr. Juraj Bartík, PhD. (predseda); PhDr. Gertrúda Březinová, CSc.; Mgr. Radoslav Čambal;
PhDr. Beata Egyházy-Jurovská; PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD.; PhDr. Matej Ruttkay, CSc.; PhDr. Vladimír Turčan;

Posudzovatelia

PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD; Prof. PhDr. Jozef Bátora, DrSc; PhDr. Juraj Bartík, PhD; Prof. PhDr. Václav Furmánek,
DrSc; Prof. PhDr. Mária Novotná, DrSc; Doc. RNDr. Milan Thurzo, CSc.; Mgr. Radoslav Čambal; PhDr. Gertrúda
Březinová, PhD; PhDr. Susanne Stegmann-Rajtár, CSc.; Doc. PhDr. Vladimír Varsík, CSc.

Grafická úprava: Matúš Lányi

Návrh obálky: Matúš Lányi

Tlač: Dolis, s.r.o.

Neprešlo jazykovou úpravou

Za obsah príspevkov a kvalitu obrazových príloh zodpovedajú autori

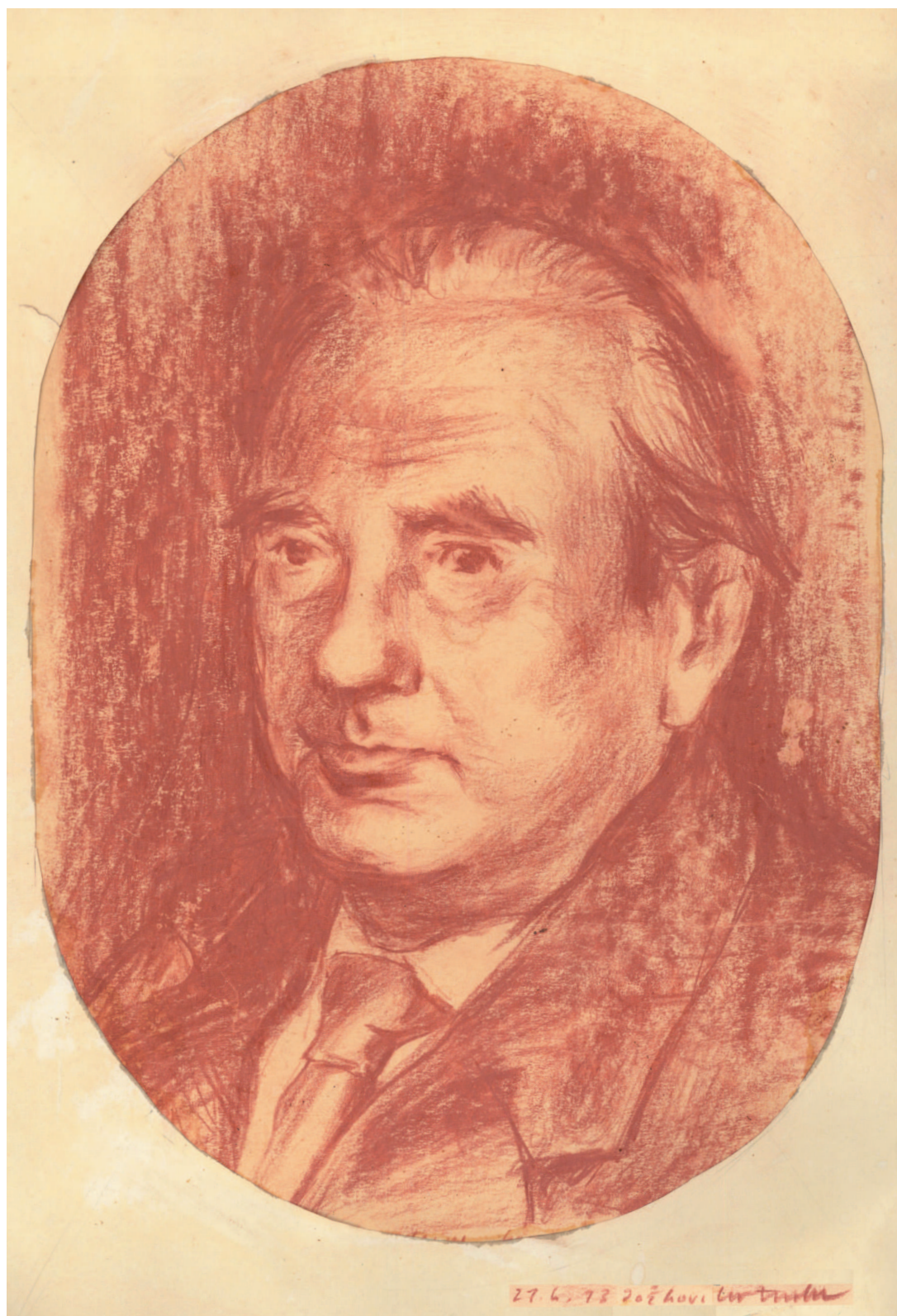
Vydalo

Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2015

Náklad

400 výtlačkov

© Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2015
ISBN 978-80-8060-350-2

PhDr. JOZEF PAULÍK, CSc
30. 3. 1931 – 12. 4. 2013

OBSAH INHALT

- 6 **JURAJ BARTÍK – DAGMAR PÁVOVÁ**
BIBLIOGRAFIA PRÁC JOZEFA PAULÍKA
BIBLIOGRAPHIE VON JOZEF PAULÍK
- 13 **TITUS KOLNÍK**
NAMIESTO NEKROLÓGU NIEKOĽKO OSOBNÝCH SPOMIENOK
PHDR. JOZEF PAULÍK, CSC. (1931-2013)
A FEW PERSONAL MEMORIES IN LIEU OF AN ORBITUARY
PHDR. JOZEF PAULÍK, CSC. (1931 - 2013)
- 17 **BEATA EGYHÁZY-JUROVSKÁ**
PHDR. JOZEF PAULÍK CSC. A SLOVENSKÉ NÁRODNÉ MÚZEUM
PHDR. JOZEF PAULÍK CSC. AND THE SLOVAK NATIONAL MUSEUM
- 21 **JOZEF BÁTORA**
SILICITOVÉ DÝKY Z PLAVECKÉHO PODHRADIA A DOLNÉHO LOPAŠOVA
SILIZIUM-DOLCHE AUS PLAVECKÉ PODHRADIE UND DOLNÝ LOPAŠOV
- 29 **ZDENĚK FARKAŠ**
TRI MEDENÉ ČEPELE Z ENEOLITU JUHOZÁPADNÉHO SLOVENSKA
DREI KUPFERKLINGEN AUS DEM ÄNEOLITHIKUM DER SÜDWESTLICHEN SLOWAKEI
- 35 **GABRIEL NEVIZÁNSKY – PÉTER PROHÁSZKA**
K POČIATKOM VÝSKUMU EPONYMNEJ LOKALITY MAĎAROVskej KULTÚRY
V ŠESŤDESIATYCH ROKOCH 19. STOROČIA
ZU DEN ANFÄNGEN DER FORSCHUNGSAKTIVITÄTEN AUF DER LOKALITÄT
DER MAĎAROVCE-KULTUR IN MAĎAROVCE
- 53 **PAVOL JELÍNEK**
SLADKOVODNÉ LASTÚRNIKY A ICH SYMBOLIKA V MAĎAROVskej KULTÚRE
SÜSSWASSERMUSCHELN, ARTEFAKTE AUS IHNEN UND IHRE SYMBOLIK
IN DER MAĎAROVCE-KULTUR
- 77 **MÁRIA NOVOTNÁ – PETR NOVÁK**
ZERSTÖRTE SIEDLUNG DER MITTELDANUBISCHEN URNENFELDER IN SUCHÁ NAD PARNOU
PORUŠENÉ SÍDLISKO STREDODUNAJSKÝCH POPOLNICOVÝCH POLÍ V SUCHEJ NAD PARNOU
- 91 **JURAJ BARTÍK – RÓBERT BAČA**
BRONZOVÉ MEČE ZO ZÁHORIA
DIE BRONZESCHWERTER AUS ZÁHORIE
- 109 **ETELA STUDENÍKOVÁ**
URNENFELDERZEITLICHES TOTENHAUS IN JANÍKY – DOLNÉ JANÍKY
DOM MŔTVEHO Z OBDOBIA POPOLNICOVÝCH POLÍ V JANÍKOCH – DOLNÝCH JANÍKOCH
- 123 **VLADIMÍR MITÁŠ – DANA MARKOVÁ**
POHANSKÝ HRAD V KOTMANOVEJ V KONTEXTE SÚVEKÝCH HRADÍSK KULTÚRNEHO
KOMPLEXU JUHOVÝCHODNÝCH POPOLNICOVÝCH POLÍ S ROVNAKÝM
A PODOBNÝM TOPONYMOM
PAGAN CASTLE AT KOTMANOVÁ IN THE CONTEXT OF CONTEMPORALY HILL-FORTS
OF THE CULTURAL COMPLEX OF THE SOUTHEASTERN URNFIELDS WITH SAME
AND SIMILAR TOPONYM
- 139 **ILON GÁBOR**
EIN SPÄTBRONZEZEITLICHER TRACHT-DEPOT AUS DER GEMARKUNG VON MÉNFŐCSANAK
(NORDWEST-TRANSDANUBIEN)
DEPOT SÚČASŤI KROJA Z NESKOREJ DOBY BRONZOVEJ Z KATASTRA OBCE MÉNFŐCSANAK
(SEVEROZÁPADNÉ ZADUNAJSKO)
- 155 **LADISLAV VELIAČIK**
DVE POZORUHODNÉ TEPANÉ BRONZOVÉ NÁDOBY
ZWEI BEMERKENSWERTE GETRIEBENE BRONZEGEFÄSSE

- 167 **TIBERIUS BADER**
LANZENSPITZENDARSTELLUNGEN AUF FELSBILDERN IN DER HÖHLE VON NUCU, RUMÄNIEN
(PRÄHISTORISCHE LANZENSPITZEN IN DER IKONOGRAPHIE)
HROTY KOPIJÍ NA SKALNÝCH VYOBRAZENIACH V JASKYNI NUCU, RUMUNSKO
(PRAVEKÉ HROTY KOPIJÍ V IKONOGRAFII)
- 183 **ONDREJ OŽDÁNI**
BRONZOVÝ TERČ Z OBCE KRAVANY NAD DUNAJOM
A BRONZE DISC FROM THE VILLAGE KRAVANY NAD DUNAJOM
- 187 **TOMÁŠ ZACHAR**
BEMERKUNGEN ZUR REKONSTRUKTION EINES JUNGBRONZEZEITLICHES SCHILDES
AUS ZVOLEN – BALKÁN
POZNÁMKY K REKONŠTRUKCII ŠTÍTU Z MLADŠEJ DOBY BRONZOVEJ
ZO ZVOLENA-BALKÁNU
- 199 **ŠEFČÁKOVÁ ALENA**
PRAVEKÉ RITUÁLNE MASKY Z EUDSKÝCH LEBIEK:
NÁLEZ Z BRATISLAVY-DEVÍNA NA SLOVENSKU
URZEITLICHE RITUELLE MASKEN AUS MENSCHLICHEN SCHÄDELN:
FUND AUS BRATISLAVA-DEVÍN (SLOWAKEI)
- 211 **RADOSLAV ČAMBAL**
ŽELEZNÉ PREDMETY Z NESKOREJ DOBY BRONZOVEJ A STARŠEJ DOBY ŽELEZNEJ
Z ČVIRIGOVCA
EISERNE GEGENSTÄNDE AUS DER SPÄTEN BRONZEZEIT UND DER ÄLTEREN EISENZEIT
AUS ČVIRIGOVEC
- 221 **JÚLIUS VAVÁK**
LOŤKOVITÁ SPONA Z VÝŠINNÉHO SÍDLISKA VO SVÄTOM JURE
(K OTÁZKE VÝSKYTU SPŇN S PRIEČNOU LIŠTOU)
KAHNFIBEL AUS DER HÖHENSIEDLUNG IN SVÄTÝ JUR
- 229 **EVA ĎURKOVIČOVÁ**
TOPOGRAFICKÉ POZNATKY O MIKROREGIÓNOCH V OKOLÍ DNEŠNEJ BRATISLAVY A ŠOPRONE
V STARŠEJ DOBE ŽELEZNEJ
TOPOGRAPHISCHE ERKENNTNISSE AUS DEN MIKROREGIONEN IN DER UMGEBUNG
DES HEUTIGEN BRATISLAVA UND SOPRON IN DER ÄLTEREN EISENZEIT
- 255 **GERTRÚDA BŘEZINOVÁ – MICHAL CHEBEN – MATEJ RUTTKAY – MAREK VOJTEČEK**
DVE SÍDLISKÁ Z DOBY LATÉNSKEJ V HORNOM POŽITAVÍ
ZWEI SIEDLUNGEN AUS DER LA TÈNE ZEIT IN DER OBEREN FLUSSLANDSCHAFT VON ŽITAVA
- 275 **VLADIMÍR TURČAN**
ANTROPOMORFNÁ GERMÁNSKA PLASTIKA Z TRNAVY
ANTRHROPOMORPHE GERMANISCHE PLASTIK AUS TRNAVA
- 281 **IGOR BAZOVSKÝ**
RÍMSKA DOLABRA VYBAGROVANÁ Z DUNAJA
RÖMISCHE DOLABRAE AUS DER DONAU
- 285 **KATARÍNA HARMADYOVÁ**
VÝSKUM V KRYPTE KOSTOLA V BRATISLAVE-DEVÍNE
AUSGRABUNG IN DER KRYPTA VON KIRCHE DES HL. KREUZES IN BRATISLAVA-DEVÍN
- 294 SKRATKY PERIODÍK A EDÍCIÍ

BIBLIOGRAFIA PRÁC JOZEFA PAULÍKA BIBLIOGRAPHIE VON JOZEF PAULÍK

JURAJ BARTÍK – DAGMAR PÁVOVÁ

1952

1. E. Molnár: A magyar társadalom története az őskortól az Árpádkorig. Budapest 1949. Arch. Rozhledy 4, 1952, 78 (rec.).

1953

2. L. Barkóczi: Brigetio. Budapest 1951. Arch. Rozhledy 5, 1953, 105-106 (rec.).

1954

3. Výskum halštatskej a halštatsko-laténskej osady v Seredi. Arch. Rozhledy 6, 1954, 306-311, 416, 425.

1955

4. Osada z doby železnej. PaS 4, 1955, 423-424.

5. Kostoná industria z mladohalštatskej osady pri Seredi. Arch. Rozhledy 7, 1955, 447-449, 470, 559, 564.

6. Halštatská a halštatsko-laténska osada pri Seredi. Slov. Arch. 3, 1955, 135-194.

7. France Staré: Ilirské nájdy železnej doby v Ljubljani. Eubfana 1954. Slov. Arch. 3, 1955, 324-325 (rec.).

1956

8. Juhozápadné Slovensko v mladšej dobe halštatskej. Slov. Arch. 4, 1956, 177-212.

9. Príspevok k osídleniu juhozápadného Slovenska v mladšej dobe halštatskej. Referáty. Liblice 1956, 47-50. Rotaprint.

1957

10. Halštatsko-laténske osídlenie Mačianskych vrškov pri Seredi. Arch. Rozhledy 9, 1957, 484, 795, 801-806.

11. Záchraný výskum na neolitickom sídlisku v Borovciach pri Piešťanoch. Slov. Arch. 5, 1957, 271-306. (spoluautor T. Kolník)

12. Skýtsko-halštatská chata v Dvoroch nad Žitavou. Štud. Zvesti AÚ SAV 2, 1957, 78-81.

1958

13. Výskum na pieskovisku v Hurbanove. Arch. Rozhledy 10, 1958, 481-487, 497-498.

14. Stredoveké chaty v Chotíne. Slov. Arch. 6, 1958, 223-235. (spoluautor E. Rejholec)

15. Nové hrobové nálezy z mladšej doby halštatskej na juhozápadnom Slovensku. Slov. Arch. 6, 1958, 361-379.

1959

16. Neolitické nálezy v Kopčanoch, okres Michalovce. Arch. Rozhledy 11, 1959, 785-787, 806, 810. (spoluautor J. Vízdal)

17. Nález polozemnice v Horných Lefantovciach. Arch. Rozhledy 11, 1959, s. 495-496, 509, 513-522.

18. Ružicové spony zo Slovenska. Slov. Arch. 7, 1959, 328-362.

19. Žiarové pohrebisko z mladšej doby bronzovej v Chotíne. Dějiny a současnost 4, 1959, 36-37.

20. Neznáme poklady Považia. PaS. 8, 1959, č. 23, 24-26. (spoluautor T. Kolník)

21. Halštatsko-laténske osídlenie „Hrádku“ v Michalovciach. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 177-180.

22. Mladohalštatská zemnica v Bučanoch. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 146-147.

23. K otázke vzniku a vývoja velatickej kultúry na juhozápadnom Slovensku. Referáty. Liblice 1959, II. časť, 47-56.

24. Nález mladohalštatskej mohyly v Malej nad Hronom, okres Štúrovo. Arch. Rozhledy 11, 1959, 796-800, 810-811, 817-818.

25. Nové nálezy z „Hradíšť“ pri Pobedime. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 153-156. (spoluautorka D. Bialeková)

26. Pokračovanie výskumu v Očkove. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 180-183. (spoluautor T. Kolník)

27. Čachtice v praveku (Súpis archeologickej zbierky v Čachticiach). Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 87-114. (spoluautor T. Kolník)

1960

28. Loďkovité spony z Abrahámu na Slovensku. Arch. Rozhledy 12, 1960, 330-336, 348.

29. K problematike mladšej doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku. Arch. Rozhledy 12, 1960, 408-427.

30. Stephan Foltini: Velemszentvid ein urzeitliches Kulturzentrum in Mitteleuropa. Slov. Arch. 8, 1960, 286-288 (rec.).

31. Výskum mohyly v Čake v rokoch 1950-51. Slov. Arch. 8, 1960, 60-124. (spoluautor A. Točík)

1961

32. Velatická mohyla v Očkove (Príspevok k problematike pohrebného rítu stredodunajskej kultúrnej oblasti v mladšej dobe bronzovej). Referáty. Liblice 1961, 25.

33. Patriarchálne rodové zriadenie. In: Dejiny Slovenska I. Bratislava 1961, 40-50. (spoluautor A. Točík)

34. Hlinená cista z Abrahámu. Štud. Zvesti AÚ SAV 6, 1961, 241-243.

35. Ďalšie hrobové nálezy zo Serede. Štud. Zvesti AÚ SAV 6, 1961, 243-244.

36. Tisícročná šperky. PaS 10, 1961, č. 17, 26-27.

1962

37. Das Velatice-Baierdorfer Hügelgrab in Očkov. Slov. Arch. 10, 1962, 5-96.
38. Príspevok k problematike stredného Slovenska v mladšej dobe bronzovej. Sborník Československé Společnosti Arch. 2, 1962, 113-139.
39. Život a umenie doby železnej na Slovensku. Bratislava 1962. (spoluautori M. Novotná a B. Benadík)
40. Turci pri Nových Zámkoch. PaS 11, 1962, č. 19. (spoluautor T. Kolník)
41. Nepísaná história. PaS 11, 1962, č. 22, 7-11.
42. Za prejavmi monumentálnej architektúry na Slovensku. Krásy Slovenska 39, 1962, 310-311.
43. Kniežacie mohyly na Slovensku. Svet vedy 9, 1962, 607-611.
44. Čakanské pohrebisko v Marcelovej. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 99-108.
45. Hlinený mesiacovitý idol z Križovian nad Dudváhom. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 100-116.
46. Nový bronzový meč typu Riegsee zo Slovenska. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 117-118.
47. Bronzový halštatský meč z Trakovíc. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 119-122.
48. Nový hromadný nález pazúrikových čepelí na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 263-265.
49. Mazanica s plastickou výzdobou v dobe bronzovej na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 27-57.
50. Dva nové bronzové meče s jazykovitou rukoväťou na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, s. 58-64.
51. Chata zo staršej doby železnej v Križovianoch nad Dudváhom. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 65-76.
52. Starší nález bronzového noža z Banky. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 119-120.
53. Nález hrivien v Rastislaviciach. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 121-124.
54. Velaticko-baierdorfská mohyla v Očkove pri Piešťanoch. Arch. Rozhledy 14, 1962, 327-328, 336-340, 369.
55. Müller-Karpe, H: Beiträge zur Chronologie der Urnenfelderzeit nördlich und südlich der Alpen I, II. Berlin 1959. Slov. Arch. 10, 1962, 477-480 (rec.).

1963

56. K problematike čakanskej kultúry v Karpatskej kotline. Slov. Arch. 11, 1963, 269-338.
57. K problematike mladšej doby bronzovej na Slovensku. Referáty. Liblice 1963, I. časť, 88-94. (spoluautorka Z. Pivovarová)
58. Zlato v našom praveku. PaS 12, 1963, č. 17, 36-39.
59. Kromer, K.: Brezje. Halštatske mogile z Brezij pri Trebelnem. Ljubljana 1959. Slov. Arch. 11, 1963, 261-262 (rec.).

1964

60. Význam severných „popolnicových“ polí pre vnútrokarpatský vývoj. Štud. Zvesti AÚ SAV 13, 1964, 163-184.
61. Na návšteve v pravekom dome. PaS 13, 1964, č. 19, 35-39.

1965

62. Súpis medených a bronzových predmetov v Okresnom vlastivednom múzeu v Rimavskej Sobote. Štud. Zvesti AÚ SAV 15, 1965, 35-85.
63. Nález štítových puklíc z mladšej doby bronzovej vo Zvolene. Štud. Zvesti AÚ SAV 15, 1965, 17-32.
64. Hromadný nález bronzov v Brvništi na severnom Slovensku. Arch. Rozhledy 17, 1965, 338-342.
65. „Čínsky múr“ na Slovensku. Krásy Slovenska 42, 1965, 88-89.
66. Kto zakopal poklad? PaS 14, 1965, č. 1, 30-32. (spoluautor Š. Blaho)
67. Nálunk is találtk szoliduszokat. Természet és társadalom 5, 1965, č. 2, 30-32. (spoluautor Š. Blaho)
68. Húni – Attila – Slovensko. Svet vedy 12, 1965, č. 2, 69-73.

1966

69. Pohľady do minulosti Považia. Mohyla z mladšej doby bronzovej a pohrebisko z doby rímskej v Očkove. Bratislava – Trenčín 1966. (spoluautor T. Kolník)
70. Stredná doba bronzová. Mladšia doba bronzová. Staršia doba železná. In.: Pravek východného Slovenska. Malá monografia východného Slovenska VIII/1, Košice 1966, 112-147.
71. Mohyla čakanskej kultúry v Kolte. Slov. Arch. 14, 1966, 357-396.
72. La Slovaquie pendant le bronze récent et le premier âge du fer. Investigation archéologiques en Tschécoslovaquie. Prague 1966, 277-280.
73. Praveké zbrane na území Slovenska. Svet vedy 15, 1966, č. 6, 334-340.
74. Armas prehistoricas en Eslovaquia. Panorama de la ciencia. Bohemia, Habana, December 1966.

1967

75. Archeologická prírodná rezervácia v Očkove, okr. Trenčín. Múzeum (Bratislava) 12-4, 1967, 15-19.
76. Diskrétnosti. Rozlet 4, 1967, č. 1, 26.

1968

77. K problematike východného Slovenska v mladšej dobe bronzovej. Zbor. SNM 62, Hist. 8, 1968, 3-43.
78. Príspevok k problematike výzbroje a výstroja bojovníkov v mladšej dobe bronzovej. Múzeum (Bratislava) 13-4, 1968, 252-255.
79. Na úsvite našich dejín. PaS 17, 1968, č. 1, 6-10.

1969

80. Maďarsko-slovenský archeologický slovník. Vysokoškolské učebné texty. Bratislava 1969 (rotaprint).
81. Mohyla z mladšej doby bronzovej v Lužanoch. Zbor. SNM 63, Hist. 9, 3-51.
82. Kultový život a jeho hmotné prejavy v mladšej dobe bronzovej na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 14-3, 1969, 141-144.
83. Archeológia a hračky. PaS 18, 1969, č. 19, 44-48.

1970

84. Najstaršie hromadné nálezy železných predmetov na Slovensku. Zbor. SNM 64, Hist. 10, 1970, 25-83.
85. Predbežné výsledky výskumu keltského oppida v Plaveckom Podhradí. Arch. Rozhledy 22, 1970, 544-555.
86. Panzer der jüngeren Bronzezeit aus der Slowakei. 49. Ber. RKG 1968, Berlin 1970, 41-61.
87. Pohrebný rítus v mladšej dobe bronzovej vo svetle nových archeologických výskumov. Múzeum (Bratislava) 15-2, 1970, 95-97.

1971

88. Spindlersfeldské spony na Slovensku. Zbor. SNM 65, Hist. 11, 1971, 25-47. (spoluautor B. Chropovský)
89. Kultový nález na hradisku z mladšej doby bronzovej v Plaveckom Podhradí. Musaica 11, 1971, 31-40.
90. Čakanská kultúra na Slovensku. Zprávy Československé Společnosti Arch. 13, 1971, č. 5, 79-90.
91. Keltské oppidum Pohanská v Plaveckom Podhradí. Zbor. SNM 65, Hist. 11, 1971, 49-63.
92. Keltische oppidum Pohanská bei Plavecké Podhradie. Arch. Rozhledy 23, 1971, 325.

1972

93. Hromadný nález bronzových predmetov z Dolných Janík, okres Bratislava-vidiek. Zbor. SNM 66, Hist. 12, 1972, 5-34.
94. Velatická kultúra na Slovensku. Zprávy Československé Společnosti Arch. 14, 1972, č. 1-2, 1-28.
95. Výstava „Umenie starých Čibčov na Bratislavskom hrade.“ Múzeum (Bratislava) 17-4, 1972, 258-259.

1973

96. Hlinené prasleny na keltskom opide Pohanská v Plaveckom Podhradí. Zbor. SNM 67, Hist. 13, 1973, 31-60.

1974

97. Jama z mladšej doby bronzovej v Ivanke pri Nitre. Zbor. SNM 68, Hist. 14, 1974, 33-44.
98. K významu mohýl z mladšej doby bronzovej v pravekom vývoji Slovenska. Slov. Arch. 22, 1974, 78-81.
99. Výskum Archeologického ústavu Slovenského národného múzea v rokoch 1972-1973 v Palárikove. Múzeum (Bratislava) 19-1, 1974, 41-44.

1975

100. K začiatkom staršej doby železnej na juhozápadnom Slovensku. Zbor. SNM 69, Hist. 15, 1975, 19-53.
101. Kultový objekt a hroby z doby laténskej v Palárikove. Slov. Arch. 23, 1975, 283-332. (spoluautor L. Zachar)
102. K výskumu mohýl mladšej doby bronzovej na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 20-4, 1975, 230-234.
103. Výskum mohýl z mladšej doby bronzovej v Dedínke. AVANS 1974/1975, 72-73.
104. Ein Grabhügel der Čaka-Kultur von Dedinka. Jahresber. Inst. Vorgesch. Frankfurt a. M. 1975, 57-59.
105. Mohyly na Slovensku. Smena na nedeľu 10, 1975, č. 44, 4; č. 45, 4.
106. Zločinnosť v našom praveku. Bezpečnosť. Ústredný časopis federálneho ministerstva vnútra. Ročník 29-18, 1975, 3, 6.

1976

107. Keltské hradisko Pohanská v Plaveckom Podhradí. Bratislava 1976.
108. Dve nové mohyly z mladšej doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku. Arch. Rozhledy 28, 1976, 369-373.
109. Neolitické osídlenie v Palárikove. AVANS 1975/1976, 175-176.
110. Slovanské pohrebisko v Tvrdošovciach. AVANS 1975/1976, 176-177.

1977

111. Premlčané zločiny. Smena na nedeľu 12, 1977, č. 35, 4; č. 36, 4.
112. Výskum slovanského pohrebiska v Tvrdošovciach. Múzeum (Bratislava) 22-1, 1977, 60.

1978

113. Mladšia doba bronzová a staršia doba železná. In: Slovensko, Dejiny. Bratislava 1978, 78-102.
114. Veľkomoravské pohrebisko v Tvrdošovciach. Zbor. SNM 72, Hist. 18, 1978, 83-121. (spoluautorka L. Kraskovská)
115. Jungbronzezeitliche Hügelgräber in der Südwestslowakei. Forschungsberichte zur Ur- und Frühgeschichte 10, Wien, 1978, 44-46.
116. Výskumy mohýl z mladšej doby bronzovej vo Veľkých Ripňanoch. AVANS 1977/1978, 189-192.

1979

117. Mohyla z mladšej doby bronzovej a kostrové pohrebisko z 11. storočia v Čápure. Slov. Arch. 28, 1979, 87-124. (spoluautor A. Točík)
118. Hlinené klenotnice. Elektron 1979, č. 9, 41-44.
119. Bez úsmevu zvečnená. Slovenka 31, 1979, č. 26, 14-15.

120. Kult slnka pod Tatrami. PaS 28, 1979, č. 11, 52-56.
121. Napkultusz a Tatra alatt. Természet és társadalom 19-6, 1979, 44-48.
122. Príspevok k rozboru keramiky na pohrebiskách z mladšej doby bronzovej. Zbor. SNM 73, Hist. 19, 1979, 13-20.
- 1980
123. Praveké umenie na Slovensku. Bratislava 1980.
124. Prähistorische Kunst in der Slowakei. Bratislava 1980.
125. Archeologický výskum vo Veľkých Ripňanoch. AVANS 1978/1980, 203-206.
126. Zisťovací výskum v Bratislave-Karlovej Vsi. AVANS 1979/1980, 159-160.
127. Zisťovací výskum v Hradišti pod Vrátnom. AVANS 1979/1980,
128. Slovenská Iliada. PaS 29-21, 1980, 52-57.
- 1981
129. Začiatky hlinenej plastiky na Slovensku. ARS 77, 10-20.
130. Zisťovací archeologický výskum v Dedinke. AVANS 1980/1981, 218-219.
131. A szlovák Iliász. In: Természet és társadalom, 21-1, 42-47.
- 1982
132. Hromadný nález sitnianskeho typu z Očovej, okr. Zvolen. Zbor. SNM 76, Hist. 22, 19-27.
133. Zisťovací výskum opevnenej osady čačianskej kultúry v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1981/1982, 217-218.
- 1983
134. Osada z doby bronzovej v Pobedime. Bratislava. (spoluautor E. Studeníková)
135. Mohyla čačianskej kultúry v Dedinke, okres Nové Zámky. Zbor. SNM 77, Hist. 23, 31-61.
136. Postavenie eponymnej mohyly v Čake vo svetle nových poznatkov o výskume mohýl. Štud. Zvesti AÚ SAV 20, 79-85.
137. Príspevok k vystihnútiu niektorých sídliskových zákonitostí v mladšej dobe bronzovej. Sborník Prací Fil. Fak. Brno E-28, 291-298.
138. Doplnovací výskum mohyly v Šuranoch. AVANS 1982/1983, 195.
139. Druhý rok výskumu opevnenej čačianskej osady v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1982/1983, 73.
140. Nález podkovy v Bratislave. AVANS 1982/1983, 196-197.
141. Osídlenie z mladšej doby bronzovej v Salke. AVANS 1982/1983, 197-198.
142. Praveké ostrovné osady v Bielovciach. AVANS 1982/1983, 198.
- 1984
143. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (II). Zbor. SNM 78, Hist. 24, 27-46.
144. Bronzový diadém z Dedinky, okres Nové Zámky. Zborník prác Ludmily Kraskovskej k životnému jubileu. Bratislava, 39-47.
145. Ďalší rok výskumu v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1983/1984, 173-174.
146. Významný mladopaleolitický nález v Salke. AVANS 1983/1984, 175.
- 1985
147. Posledný rok výskumu na opevnenej výšinej osade čačianskej kultúry v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1984/1985, 184-188.
148. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (III). Zbor. SNM 79, Hist. 25, 37-50.
- 1986
149. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (IV). Zbor. SNM 80. Hist. 26, 69-106.
150. Sonda do praveku (Praveká dedina pod Vysokými Tatrami). Ozveny histórie – Vlastivedná príloha Podtatranských novín, 12-2.
151. Novotný B. a kol.: Encyklopédia archeológie, Bratislava 1986, 20 hesiel.
- 1987
152. Výskum velatického hradiska v Marianke. AVANS 1986/1987, 84.
153. Praveké hradisko v Malých Karpatoch. Krásy Slovenska.
154. Z muzeálnych zbierok. Nástenný kalendár na rok 1987.
155. Kult vody. PaS 36, 33-36.
156. A víz oskori kultusza. Természet és társadalom 27, 59-63.
- 1988
157. Druhý rok výskumu v Marianke. AVANS 1987/1988, 107.
158. K bojovníckemu výstroju v mladšej dobe bronzovej. Zbor. SNM 82, Hist. 28, 11-25.
- 1989
159. Neskoroeolitická mohyla v Šuranoch, okr. Nové Zámky, Arch. Rozhľedy, 41, 368-378. (spoluautorka M. Novotná)
160. Očkov – archeologická prírodná rezervácia. Osvetová práca, 8, 37-38.
161. Plavecké Podhradie - vrch Pohanská. Osvetová práca, 12, 35-36.
162. Zlato z praveku Slovenska. PaS 12, 56-58.
163. Dórovia na Slovensku? Nedeľná Pravda, 15. 9. 1989.

1990

- 164. Výskum protitureckej opevnenej polohy v Palárikove. Zbor. SNM. 84, Hist. 30, 85-105.
- 165. Mladopaleolitické sídlisko v Salke. Arch.Rozhledy 42, 13-21. (spoluautor J. Hromada)
- 166. Mohyly z mladšej doby bronzovej na Slovensku. Sprievodca po výstave. Bratislava.
- 167. Ďalší rok výskumu v Marianke. AVANS 1988/1990, 134-135.
- 168. Dedinka - nálezisko svetového významu. In: Osvetová práca 14, 36-37.
- 169. Mohyla v Čake a čakanská kultúra. In: Osvetová práca 14.
- 170. Ženský odev v mladšej dobe bronzovej vo svetle archeologických výskumov. Múzeum (Bratislava), 35-4, 19-23.
- 171. Pyramídy na Slovensku. Kam v Bratislave 8, 28-29.

1991

- 172. Doc.Dr. Mária Novotná, DrSc. jubiluje. Múzeum (Bratislava) 36-3, 73.
- 173. Životné jubileum PhDr. Magdy Pichlerovej, CSc. Múzeum (Bratislava) 36-4, 73-74.
- 174. Výskumu v Mariánke. AVANS 1988/1991, 78-79.

1992

- 175. Osada čakanskej kultúry v Dedinke. Siedlung der Čaka-Kultur in Dedinka, Bezirk Nové Zámky. Zbor. SNM 86, Arch. 2, 45-66.
- 176. Počiatky starovekých Olympijských hier. The Beginnings of the Ancient Olympic Games. Pamiatky a múzeá 1992-4, 4-5.
- 177. Pokračovanie výskumu v Marianke. AVANS 1989, 86.

1993

- 178. Nález pozlátenej hlinenej nádoby v očkovskej mohyle. Fund eines vergoldeten Tongefäßes aus einem Hügelgrab in Očkov. Zbor. SNM 87, Arch. 3, 21-28.
- 179. Polozemnica na Mačianskych vrškoch pri Seredi. Junghallstattzeitliche Hütte von Mačianske vršky bei Sered'. Zbor. SNM 87, Arch. 3, 29-31.
- 180. Ženský hrob v Dedinke. Woman's Grave at Dedinka. Pamiatky a múzeá 1993-3, 4-5.
- 181. Bronzom kované dejiny. Bratislava.
- 182. Výstavy stredovekých kachlíc. Múzeum (Bratislava) 38-4, 40-41.
- 183. Výstava Ej, kade ja chodieval... Múzeum (Bratislava) 33-3, 42.
- 184. Výsledky doplnkového výskumu na mohyle v Očkove. AVANS 1992/1993, 105-106.

1994

- 185. Velatická mohyla v Očkove. Das Velatice Hügelgrab in Očkov. Zbor. SNM 88, Arch. 4, 17-24.
- 186. Výstava Poklady Pohanskej. Múzeum (Bratislava) 39-3, 34.
- 187. Turci na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 39-4, 29-30.

1996

- 188. Železný nôž z Marianky. Das eiserne Messer aus Marianka. Zbor. SNM 90, Arch. 6, 43-56.
- 189. Venované PhDr. Levovi Zacharovi. Zbor. SNM 90, Arch 6, 5. (spoluautorka B. Egyházy-Jurovská)

1999

- 190. Nález hlinenej vtáčeľ loďky v Dvorníkoch-Posádke. I. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka I. Zbor. SNM 93, Arch. 9, 29-54.

2000

- 191. Počiatky osídlenia devínskeho hradiska v mladšej dobe bronzovej. Slov. Arch. 48, 2000, 37-86. (spoluautorka V. Plachá)
- 192. Nález hlinenej vtáčeľ loďky v Dvorníkoch-Posádke II. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka II. Zbor. SNM 94, Arch. 10, 29-60.
- 193. Devínske hradisko – kultové centrum v praveku. Die Burgstätte Devín – ein prähistorisches Kultzentrum. Bratislava. Spisy MM XII, 21-36. (spoluautorka V. Plachá)
- 194. Doklady pravekého bojovníctva na Devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 46-1, 4-7.
- 195. Nález polotovaru kultovej masky z ľudskej lebky z Devína. Múzeum (Bratislava), 46-2, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)
- 196. Praveký odev vo svetle nálezov na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 46-3, 1-6. (spoluautorka V. Plachá)
- 197. Nález hlinenej hlavičky koňa. Nový unikátny nález na devínskom hradisku. (Bratislava) 46-4, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)

2001

- 198. Nález hlinenej vtáčeľ loďky v Dvorníkoch-Posádke. III. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka III. Zbor. SNM 95, Arch. 11, 9-72.
- 199. Výnimočný archeologický nález na devínskom hradisku – bronzový diadém. Múzeum (Bratislava) 47-1, 1-3. (spoluautorka V. Plachá)
- 200. Kostoná industria v praveku na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 47-2, 1-3. (spoluautorka V. Plachá)
- 201. 10 rokov Zborníka SNM Archeológia. In: Múzeum (Bratislava) 47-4, 41.
- 202. Bronziarstvo v praveku na devínskom hrade. Bratislava. Spisy MM XIII, 45-56. (spoluautorka V. Plachá)
- 203. Výstava Pamätník plynúceho času. Múzeum (Bratislava) 47-2, 38.

2002

204. Príspevok ku kultu doby bronzovej I. Ein Beitrag zum Kultwesen der Bronzezeit I. Zbor. SNM 96, Arch. 12, 7-16.
205. Akropola devínskeho hradiska po zániku starobronzovej civilizácie. Múzeum (Bratislava) 48-3, 1-2. (spoluautorka V. Plachá)
206. Velatické opevnenie devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 48-4, 1-2. (spoluautorka V. Plachá)
207. Der Bronzehortfund aus Bratislava-Rusovce. Anodos 2/2002, 277-294. (spoluautori J. Schmidtová; P. Baxa)
208. Zásobnicová jama z mladšej bronzovej doby na devínskom hradisku. Bratislava. Spisy MM XIV, 7-14. (spoluautorka V. Plachá)
209. Slncový kôň z Devína. Historická revue 13-4, 2002 26-27. (spoluautorka V. Plachá)

2003

210. Príspevok ku kultu doby bronzovej II. Ein Beitrag zum Kultwesen der Bronzezeit II. Zbor. SNM 97, Arch. 13, 35-92.
211. K bojovníckemu výstroju z doby bronzovej v Karpatskej kotline. Musica XXIV, 15-37.
212. Kultový objekt z mladšej doby bronzovej na devínskom hradisku. Bratislava. Spisy MM XV, 9-18. (spoluautorka V. Plachá)
213. Opevnenie devínskeho hradiska v neskoršej bronzovej dobe. Múzeum (Bratislava) 49-1, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)
214. Nový unikátny nález na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 49-2, 1-4. (spoluautorka K. Harmadyová)
215. Další nález kultového rázu z Devína. Múzeum (Bratislava) 49-3, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)
216. Kultová šálka z devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 49-4, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)

2004

217. Archeologický výskum na Pohanskej v Plaveckom Podhradí v roku 1990. Pamiatke Leva Zachara. Archäologische Forschung auf Pohanská in Plavecké Podhradie im Jahre 1990. Dem Andenken von Lev Zachar. Zbor. SNM 98, Arch. 14, 43-66. (spoluautorka K. Tomčíková)
218. Prilba alebo kultový závesok? Zvláštny nález z devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 50-1, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)
219. Starobronzová kultová obeta na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 50-2, 1-2. (spoluautorka K. Harmadyová)
220. Devín v praveku. Malá vlastivedná knižnica. Komárno. (spoluautorka V. Plachá)

2005

221. Další hromadný nález železných predmetov v Plaveckom Podhradí. Slov. Arch. 53, 2005, 85-122.

2006

222. Archeologický výskum na Pohanskej v Plaveckom Podhradí roku 1990 – 2. časť. Archäologische Forschung auf Pohanská in Plavecké Podhradie im Jahre 1990 – 2. Teil. Zbor. SNM 100, Arch. 16, 2006, 73-106. (spoluautorka K. Tomčíková)

SILICITOVÉ DÝKY Z PLAVECKÉHO PODHRADIA A DOLNÉHO LOPAŠOVA

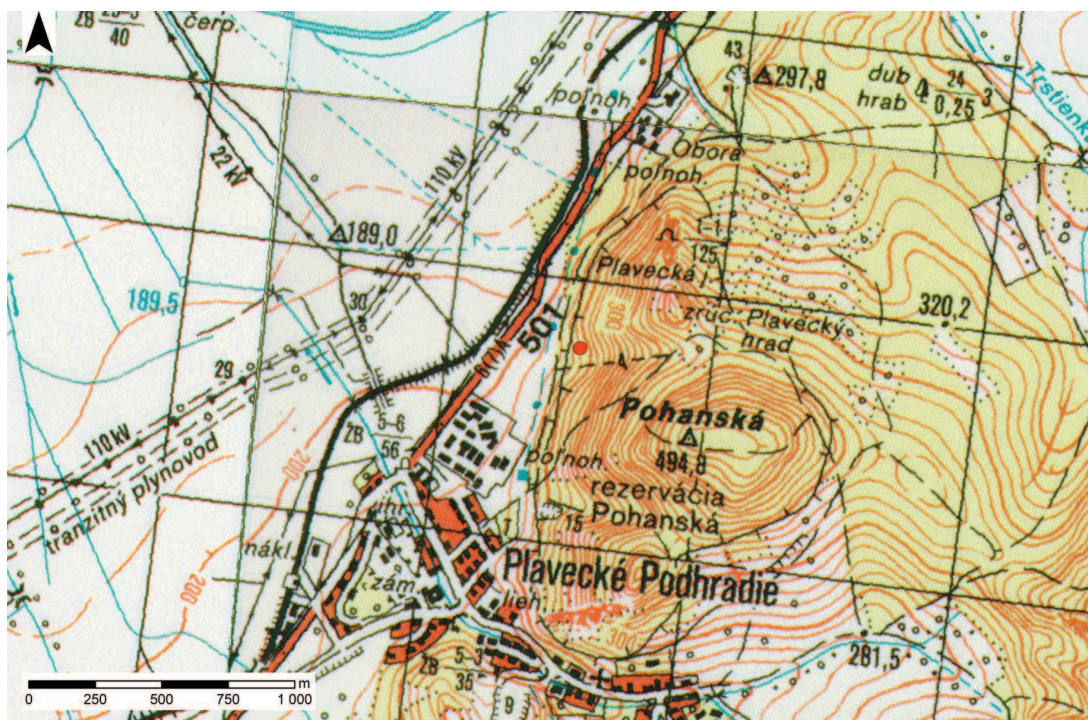
JOZEF BÁTORA

Keywords: *flint daggers, votive deposition, cave, grave (?), Early Bronze Age, southwest Slovakia*

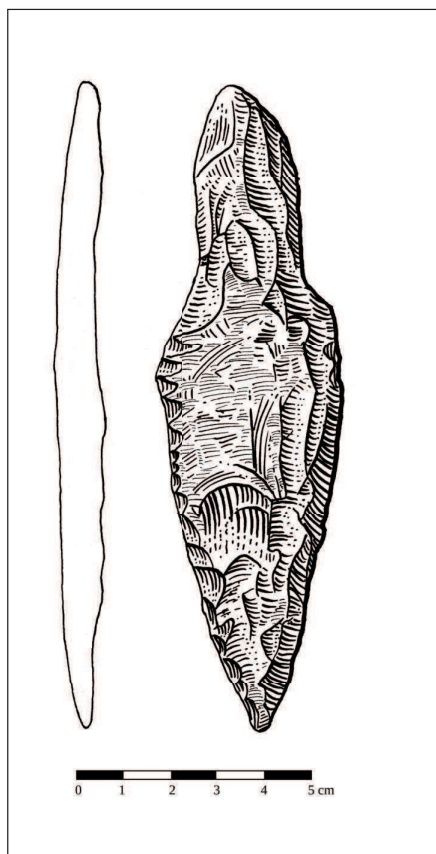
Abstract: *The paper delivers the first information about one new, till now unknown flint dagger and about second lost, almost unknown dagger. Both of them were found in the area of southwestern Slovakia. The first one is the flint dagger (of type VI) found in Plavecké Podhradie (Malacky district) and the second is the flint dagger (type I) found in Dolný Lopašov (district Piešťany). Both flint daggers differ not only typologically, but also by their finding environment. While the dagger from Plavecké Podhradie was found in a cave, the dagger from Dolný Lopašov with another associated finds was probably part of the grave (?). Both daggers could be dated to the Early Bronze Age: dagger from Dolný Lopašov to its beginning (Chlopice-Veselé culture) and dagger from Plavecké Podhradie to its end (Věteřov culture).*

Silicitové dýky na území Slovenska nepatria k početným nálezom a preto je o to významnejšie, že v príspevku môžeme prezentovať ich dva ďalšie exempláre. Prvou je dýka z Plaveckého Podhradia, ktorá nebola doteraz známa a druhou je dýka z Dolného Lopašova, ktorá reprezentuje starší v súčasnosti stratený nález, ktorý napriek tomu, že bol publikovaný A. Loubalom, v časopise Kultúra v roku 1933, zostal pre odbornú verejnosť takmer neznámy. Dokonca ho nenájdeme ani v špeciálne silicitovým dýkam na Slovensku venovaných štúdiách (Marková 2004, 205-214).

Nálezisko prvej dýky Plavecké Podhradie (okr. Malacky) je významnou archeologickou lokalitou z pravekého a časnohistorického obdobia. Práve vďaka už žiaľ nežijúcemu bádateľovi PhDr. Jozefovi Paulíkovi, CSc., sa dovtedy málo známa obec stala významným náleziskom, ktoré sa dostalo na archeologickú mapu Európy. Jeho viacročný systematický výskum na hradisku v polohe Pohanská priniesol významné archeologické nálezy z mladšej (velatická kultúra) a neskorej doby bronzovej (podolská kultúra s ojedinelými vplyvmi lužickej kultúry) a z doby laténskej. Výskumom sa mu podarilo dokázať, že hradisko na Pohanskej zohrávalo významnú úlohu nielen v neskorej dobe bronzovej, ale i v mladšej dobe laténskej, kedy si tu Kelti vybudovali opevnené sídlo - hradisko - obohané viacerými pásmi valov (Paulík 1976). V roku 1970 som, ako poslucháč denného štúdia archeológie na Filozofickej fakulte UK v Bratislave, mal to šťastie zúčastniť sa, v rámci povinnej prázdninovej praxe, výskumu na Pohanskej a tak z autopsie poznať bližšie Jozefa Paulíka nielen ako bádateľa s neobyčajnou invenciou, ale i ako človeka so svojimi humorom a espritom. K mimoriadnej, miestami až dobrodružnej atmosfére na výskume prispela aj spolupráca na vykopávkach, pána Viktora Šemmera, učiteľa vo výslužbe z Jablonice.

Obr. 1. Plavecké Podhradie, (okr. Malacky). Miesto nálezu silicitovej dýky v jaskyni pod Plaveckým hradom. Vyhotoval P. Tóth.
Abb. 1. Plavecké Podhradie (Bez. Malacky). Fundstelle in der Höhle unter Plavecký hrad (Plavecký Burg). Von P. Tóth hergestellt.

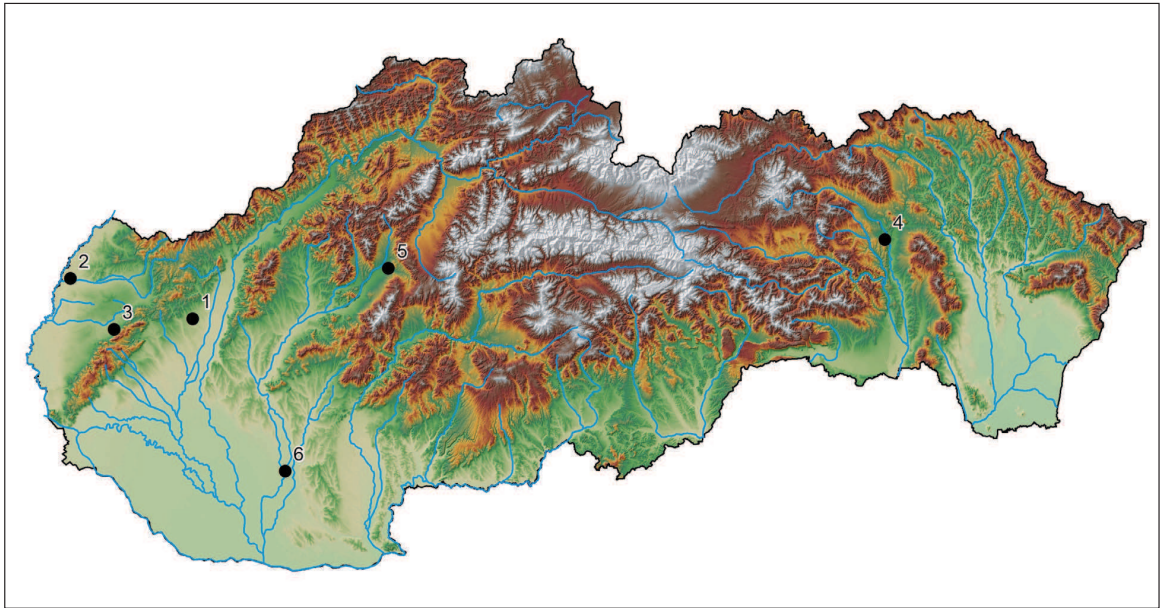
Obr. 2. Plavecké Podhradie, (okr. Malacky).
Silicitová dýka.
Obr. 2. Plavecké Podhradie (Bez. Malacky).
Silizium-Dolch.

Okrem vyššie spomenutých archeologických nálezov z katastru Plaveckého Podhradia pochádza i nález silicitovej dýky, ktorá je predmetom príspevku. Dýka bola nájdená ešte v prvej polovici 30-tých rokov 20. storočia v Plaveckej jaskyni, ktorá sa nachádza cca 350 m západne od zrúcanín stredovekého hradu, na úpätí prudkého západného svahu (obr. 1). Jej nálezcom bol pán Jan Kessler, s ktorým som sa náhodou zoznámil počas návštevy Západomoravského múzea v Třebíči v roku 1986. V tom čase bol pán Ján Kessler, učiteľ vo výslužbe, zamestnaný ako sprievodca v uvedenom múzeu a po prvotnej ústnej informácii o významnom náleze mi 20. januára 1987 napísal list, z ktorého citujem: „Místo nálezu: Jeskyně v blízkosti zřícenin „Plavecký hrad“. V době 1932 – 1934 byl vchod za kapličkou. Detaily si už nepamatuji. Měla několik prostorů. Pravděpodobně v druhé části po levé straně byl skalnatý výstupek asi 1,70 m vysoký. Nad tímto byla podél jeskyně prasklina v délce asi 1,50 m, výška asi 1,70 m (35 – 40 cm volný prostor). Touto prasklinou bylo možno dostat se dále“. Súčasťou listu bola aj obrysová kresba silicitovej dýky ako aj jej viaceré menej kvalitné čiernobiele fotografie. Na základe uvedených podkladov bola vyhotovená kresba dýky ako aj jej stručný popis.

Silicitová dýka zhotovená plochým bifaciálnym retušovaním listu ako aj odsadenej rukoväte. Rozmery: dl. 141 mm, max. š. 39 mm, max. hr. 12mm (obr. 2).

Dýku možno zaradiť k dýkam typu VI, variantu B, ktorých typológiu na základe škandinávskych dýk vyhotovil J. Apel (2001, obr. 8: 8). Z chronologického hľadiska patrí tento typ dýk v Dánsku do staršej doby bronzovej, čomu v strednej Európe zodpovedá obdobie neskorej únětickej kultúry a na Morave pamiatkam poklasickej fázy únětickej kultúry a věteřovskej kultúre (Ondráček 1967, 440, pozn. 334; Šebela/Príchystal 2014, 84). V Pomoravskej časti Slovenska bola podobne ako na Morave na sklonku staršej doby bronzovej rozšírená věteřovská kultúra a tak s jej nositeľmi možno spájať i nález dýky z Plaveckého Podhradia. Neodporuje tomu ani jej nález v jaskyni, pretože osídlenie nositeľov věteřovskej kultúry je doložené i na južnej Morave v jaskyni Turolď pri Mikulove (Stuchlík 1981, 42).

Popri dýke z Plaveckého Podhradia, ktorá obohatila doterajšie štyri známe náleziská silicitových dýk na území Slovenska (Kúty, Prešov, Prievidza a Šurany, časť Nitriansky Hrádok: Marková 2004, obr. 4; Šebela/Príchystal 2014, obr. 3) je možné uviesť aj ďalší nález dýky z Dolného Lopašova (okr. Piešťany) (obr. 3; 4; 5), ktorá napriek tomu, že bola publikovaná už v roku 1933 (Loubal 1933, obr. 1) zostala pre odbornú verejnosť takmer neznáma. Dýku našiel, spolu s inými nálezmi, dolnolopašovský kaplán a neskôr farár F. Šándorfi (1863-1921), na planine na Holom vrchu (kóta 324,6), ktorý sa nachádza cca 1700 m na severozápad od severného okraja Dolného Lopašova a cca 900 m severne od Chtelnice (obr. 4). Planina bola koncom 19. storočia obrábaná ako pole, ktoré patrilo miestnej rímsko-katolíckej fare. F. Šándorfi pri vyrovnávaní terénu planiny, ktorá bola rozrytá hlbokými výmoľmi objavil rozsiahle sídlisko z eneolitu a evidentne aj z počiatku doby bronzovej, na ktorom od roku 1885 až do roku 1909 uskutočňoval amatérske vykopávky (Loubal 1933, 593). Podarilo sa mu odkryť viaceré sídliskové jamy, z ktorých získal mimoriadne veľký počet silicitovej industrie (cca 3000 kusov), väčší počet brúsených kamenných sekier a klinov ako aj viaceré zlomky keramiky (Loubal 1933, 594). Prevažnú časť predmetov z Holého vrchu, vrátane silicitovej dýky, F. Šándorfi, daroval po častiach, do zbierky rímskokatolíckeho kňaza, vikára a regionálneho historika Pavla Jedličku (1844-1917), ktorý bol rodákom z Dolného Lopašova. Hlavná časť Jedličkovej zbierky sa po jeho smrti stala súčasťou zbierky Múzea Spolku sv. Vojtecha v Trnave, ktorú neskôr prevzalo do svojich zbierok Krajské múzeum v Trnave (dnes Zapadoslovenské múzeum). V Súpise archeologických zbierok Krajského múzea v Trnave, ktorý vyhotovil v roku 1959 Igor Keller sa medzi nálezmi, ktoré prevzalo múzeum od Spolku sv. Vojtecha, spomína, popri 16 sílexových strelkách so spätnými krídelkami a kančom kle, i obojstranne retušovaný silicitový hrot (inv. č. 612), dlhý 92mm a max. š. 40 mm (Keller 1959). Napriek tomu, že v súpise spomínané predmety neboli vyobrazené a v súčasnosti sú stratené (Marková 2004, 207, pozn. 4; Šebela/Príchystal 2014, 82), sa autorovi podarilo v Dokumentačnom oddelení Archeologického ústavu SAV v Nitre nájsť fotografiu spomenutého silicitového hrotu, ktorá umožnila jeho jednoznačnú identifikáciu ako silicitovej dýky. Dýka ako aj silicitové strelky trojuholníkovitého tvaru podľa A. Loubala pochádzajú zo sídliskových objektov (Loubal 1933, 593-594) aj keď ide skôr o predmety charakteristické pre hrobovú výbavu mužských hrobov v období záveru eneolitu a na počiatku doby bronzovej. Samotná výšinná poloha by existenciu pohrebiska nevyučovala, pretože z podobnej polohy ostrožného charakteru a z rovnakého obdobia je známe kostrové pohrebisko v Brezovej pod Bradlom, (okr. Senica), v časti Dolný Štverník (Valaštan 1922, 120, 121; Batora 1985, 42), ktoré je vzdialené 17 km na severozápad od Holého Vrchu, na západnom úpätí Malých Karpát.

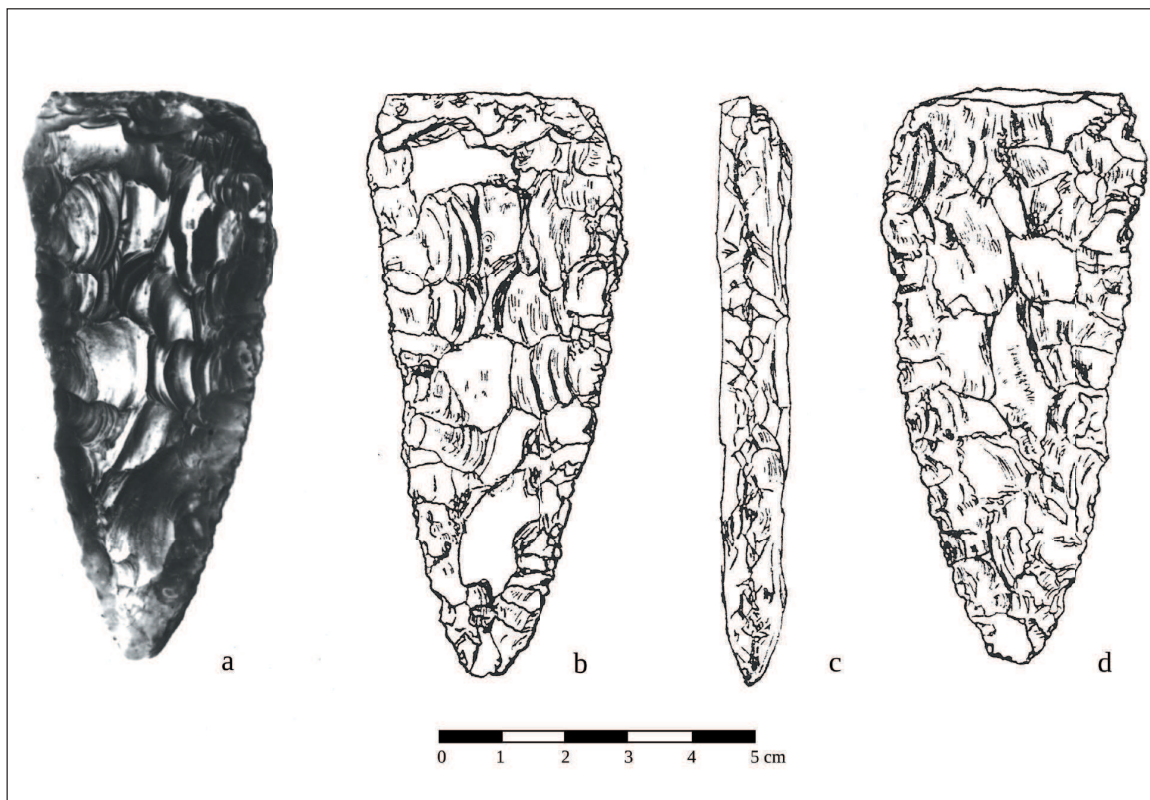
Obr. 3. Náleziská silicitových dýk na území Slovenska. 1 – Dolný Lopašov, 2 – Kúty, 3 – Plavecké Podhradie, 4 - Prešov, 5 – Prievidza, 6 – Šurany, časť Nitriansky Hrádok (doplnené podľa Šebela/Přichystal 2014). Vyhotožil P. Tóth.

Abb. 3. Fundstellen von Silizium-Dolchen auf dem Gebiet der Slowakei. 1 – Dolný Lopašov, 2 – Kúty, 3 – Plavecké Podhradie, 4 - Prešov, 5 – Prievidza, 6 – Šurany, Teil Nitriansky Hrádok (ergänzt nach Šebela/Přichystal 2014). Von P. Tóth hergestellt.

Obr. 4. Dolný Lopašov, (okr. Piešťany). Miesto nálezu silicitevej dýky na výšinnom sídlisku v polohe Holý vrch. Vyhotožil P. Tóth.

Abb. 4. Dolný Lopašov (Bez. Piešťany). Fundstelle, die Höhengsiedlung in der Lage Holý vrch. Von P. Tóth hergestellt.

Obr. 5. Dolný Lopašov, (okr. Piešťany). Silicitová dýka (foto Archív AÚ SAV Nitra; kresba podľa A. Loubal 1933).

Abb. 5. Dolný Lopašov (Bez. Piešťany). Silizium-Dolch (Foto: Archiv des Archäologischen Instituts der Slowakischen Akademie der Wissenschaften Nitra; Zeichnung nach A. Loubal 1933)

Popis dýky:

Silicitová dýka čiernošedej farby zhotovená, z neoxidovaného severského pazúrika, s plochým bifaciálnym mušlovitým retušovaním symetrického brotito oválneho listu a obojstrannou šikmou krátkou retušou na okraji; jej horná časť, ktorá bola pôvodne zasadená do rukoväte, je zarovnaná a má viditeľné stopy po úderovej ploche. Rozmery: dl. 92 mm, max. š. 40 mm, max. hr. 13 mm (obr.5 a-d).

V prípade dýky z Dolného Lopašova ide o silicitovú dýku bez rukoväte (typ I). Analógiu k nej nachádzame v českom Sliezsku, v exemplári z Holasovic (okr. Opava) (Šebela/Príchystal 2014, obr. 7: 2). Silicitové dýky bez rukoväte na území Čiech a susednej Moravy sú charakteristické pre inventár hrobov protoúnětickej kultúry (Ondráček 1967, 416). Uvedená skutočnosť sa tiež prihovára za predpoklad, že dýka z Dolného Lopašova sa dá datovať do záveru eneolitu a počiatku doby bronzovej a možno ju spájať s nositeľmi kultúry Chlopice-Veselé, ktorá bola súčasná s protoúněticou kultúrou. Výskyt silicitových dýk typu I v Dolnom Lopašove ako aj v Kútoch na Pomoraví tak možno považovať za výsledok kontaktov nositeľov protoúnětickej kultúry, ktorí sídlili na južnej Morave a v Dolnom Rakúsku s predstaviteľmi kultúry Chlopice-Veselé, ktorí obývali západnú časť Slovenska a východnú Moravu. Okrem silicitových dýk poukazuje na to i protoúnětická šálka, ktorá sa našla v hrobe 20 na pohrebisku z včasnej doby bronzovej v Blatnom, ktoré podobne ako Dolný Lopašov, leží v Trnavskej pahorkatine v predhorí Malých Karpát (Bartík/Šejčáková 2004, obr. 4:3).

Vhodný priestor pre vzájomné kontakty oboch kultúr tvorilo údolie rieky Moravy a priesmyky v masíve Malých Karpát. Z týchto najbližšie k Dolnému Lopašovu leží horský priesmyk Buková-Prievaly, ktorý bol bezpochyby využívaný už v praveku a viedla ním neskôr v stredoveku starobylá tzv. Česká cesta (Via Bohemica), ktorá spájala Prahu s Budínom.

Záver

Žiaľ ani jedna z uvedených dýk nebola doteraz petrograficky analyzovaná. Podľa popisu A. Loubala bola dýka z Dolného Lopašova zhotovená zo severského pazúrika čiernošedej farby (Loubal 1933, 599). I v prípade dýky z Plaveckého Podhradia možno predpokladať, že bola zhotovená z podobnej suroviny. K tomuto predpokladu nás vedie skutočnosť, že prevažná väčšina silicitových dýk z územia susednej Moravy, Čiech a Rakúska bola zhotovená práve z tejto suroviny (Šebela/Príchystal 2014, 70; Trnka 2006, 36). Obe silicitové dýky, sa navzájom líšia nie iba typologicky (typ I a typ VI), ale majú odlišné aj nálezové okolnosti. Kým dýka z Plaveckého Podhradia bola nájdená v jaskyni, dýka z Dolného Lopašova, spolu s ďalšími nálezmi, pochádza z areálu výšinného sídliska. Nálezom v jaskyni je dýka z Plaveckého Podhradia blízka dýke z Prievidze, ktorá bola nájdená v jaskyni na Dlhej ulici (Marková 2004, 207). Pozorovania zo susednej Moravy ukazujú, že jaskyne celkovo v staršej dobe bronzovej nebývali dlhodobo osídlené ľudom únětickej a věteřovskej kultúry, ale skôr boli navštevované iba príležitostne a krátkodobo (Stuchlík 1981, 53). Nález oboch dýk v jaskynnom

prostredí evokuje otázku čo bolo príčinou ich zanechania v takomto neobyvklom priestore. Kým o bližších nálezových okolnostiach dýky z Prievidze nie sme informovaní, dýka z Plaveckého Podhradia bola, podľa informácie nálezcu, uložená v skalnej pukline, ktorá sa nachádzala v jednej zo stien jaskyne. V jej prípade teda možno uvažovať o zámernom deponovaní. Vzhľadom na to, že išlo o vzácny artefakt, zbraň - silicitovú dýku - uloženú na neobyvklom mieste mohlo ísť o votívny predmet, darovaním (obetovaním) ktorého bližšie nešpecifikovanému božstvu, alebo iným zbožšteným bytostiam (Woźny 1996, 166) chcel človek v staršej dobe bronzovej získať priazeň nadprirodzených síl pri napĺňaní svojich prosieb a žiadostí. Pritom zvyčajne uplatňoval princíp „dos ut des“, teda dávam, aby som dostal (Bell 1997, 108). Na činnosť spojenú s obetovaním mohla jaskyňa, svojím mysterióznym tmavým prostredím s vlhkými blýskavými stenami v šerosvite fakiel vytvárať vhodnú atmosféru. V tomto období zrejme boli skalné jaskyne a pukliny vnímané ako posvätné vstupy do podsvätia a tak mohli mať i funkciu prírodných svätýň (Turek 2014, 125). Prihovárala by sa za to i skutočnosť, že Plavecká jaskyňa, v čase náhodného objavu pastierom koncom 18. storočia, bola prístupná iba cez úzku skalnú puklinu a obsahovala bohatú kvapľovú výzdobu (Lalkovič 2010, 22). Rituálne deponovanie v jaskynnom a skalnom prostredí ako aj v skalných puklinách je doložené už v predchádzajúcom období eneolitu, čo dokumentuje napr. nález medenej plastiky bovida (pravdepodobne vola) z Liskovskej jaskyne pri Ružomberku (Bárta 1995, 26). Z obdobia staršej doby bronzovej, z klasickej fázy únětickej kultúry, možno uviesť napr. votívne deponovanie šiestich bronzových dýk s plnou rukoväťou v hlbokkej skalnej rovine, pod veľkým balvanom, v Prahe-Suchdole, v polohe Kozí hřběty (Smejtek/Lutovský/Militký 2013, 279-280).

Dýka z Dolného Lopašova bola nájdená v areáli sídliska. Artefakt tohto druhu by sme skôr očakávali v hrobe, kde v skúmanom období patrili dýky k charakteristickej výbave mužov. Dobré to dokumentujú najmä hroby protoúnětickej kultúry z územia susednej Moravy (Ondráček 1967, 416-419; Peška 2009, 177-184). Dýky ako zbraň, resp. ako označenie spoločenského statusu, sa síce na území Slovenska vyskytujú v hrobách mužov pomerne často, v závere eneolitu, resp. v staršej dobe bronzovej, sú však zhotovené prevažne z medi, resp. z bronzu (Bátora 2009, 221-260).

Poznámka

Štúdia vznikla v rámci grantového projektu GP VEGA 2/0036/13 a projektu APVV č. 03736-11.

LITERATÚRA

- Apel 2001 – J. Apel: Dagers Knowledge & Power. The Social Aspects of Flint-Dagger Technology in Scandinavia 2350-1500 calBC. Uppsala 2001.
- Bárta 1995 – J. Bárta: Nález kovovej plastiky bovida z Liskovskej jaskyne. AVANS 1993/1995, 25 – 26.
- Bartík/Šejčáková 2004 – J. Bartík/A. Šejčáková: Hrob so šálkou protoúnětickej kultúry z Blatného, okr. Bratislava-vidiek, Slovensko. In: K počtě Vladimíru Podborskému Přátelě a žáci k sedmdesátým narozeninám. Brno 2004, 235-244.
- Bátora 1985 – J. Bátora: Prieskum zameraný na zistenie sídlisk zo začiatku doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku. AVANS 1984/1985, 42-45.
- Bátora 2009 – J. Bátora: Hroby s dýkami na pohrebisku zo staršej doby bronzovej v Ludanicach-Mýtnej Novej Vsi. Slov. Arch. 57, 2009, 221-260.
- Bell 1997 – C. Bell: Ritual, Perspectives and Dimensions. New York 1997.
- Keller 1959 – I. Keller: Súpis zbierky, ktorú Krajské múzeum v Trnave prebralo od Spolku sv. Vojtecha v roku 1959. Rukopis uložený v Dokumentačnom oddelení AÚ SAV v Nitre pod č. 319/59.
- Lalkovič 2010 – M. Lalkovič: Plavecká jaskyňa – prvá sprístupnená jaskyňa na Slovensku. Aragonit 15/1, 2010, 19-28.
- Loubal 1933 – A. Loubal: Neolit a eneolit v Jedlicskej zbierke. Kultúra 5, č. 7-8, 1933, 589-599.
- Marková 2004 – K. Marková: Zu Silizitdolchen in der Slowakei. In: J. Bátora/V. Furmánek/L. Veličik (Hrsg.), Einflüsse und Kontakte alteuropäischer Kulturen. Festschrift für Jozef Vladár zum 70. Geburtstag. Nitra 2004, 205-215.
- Ondráček 1967 – J. Ondráček: Moravská protoúnětická kultura. Slov. Arch. 15, 1967, 389-446.
- Paulík 1976 – J. Paulík: Keltské hradisko Pohanská v Plaveckom Podhradí. Martin 1976.
- Peška 2009 – J. Peška: Protoúnětické pohřebiště z Pavlova. Olomouc 2009.
- Smejtek/Lutovský/Militký 2013 – L. Smejtek/M. Lutovský/J. Militký: Encyklopedie pravěkých pokladů v Čechách. Praha 2013.
- Stuchlík 1981 – S. Stuchlík: Osídlení jeskyň ve starší i střední době bronzové na Moravě. Studie Archeologického ústavu Československé akademie věd v Brně IX/2. Praha 1981.
- Šebela/Přichystal 2014 – L. Šebela/A. Přichystal: Silicitové dýky na území České a Slovenské republiky. Studia Arch. Brunensia 19, 2014. Brno 67-94.
- Trnka 2006 – G. Trnka: Die Feuersteindolche im Krahuletz Museum in Eggenburg, Niederösterreich. Arch. Österreich 17/1, 2006, 34-39.
- Turek 2014 – J. Turek: Geneze a regionální variabilita fenoménu zvoncovitých pohárů v Evropě. Rukopis dizertačnej práce. FF UK Bratislava 2014.
- Valaštan 1922 – J. Valaštan: Objavené hroby „skřencov“ na Brezovej pod Bradlom. Obzor Praehist. 1. Praha 1922, 120-121.
- Woźny 1996 – J. Woźny: Symbolika wody w pradziejach Polski. Bydgoszcz 1996.

Jozef Batora
Katedra archeológie FF UK
Gondova 2, 814 99 Bratislava, Slovenská republika
jozef.batora@uniba.sk

Jozef Batora
Archeologický ústav SAV
Akademická 2, 949 21 Nitra, Slovenská republika
nraubato@savba.sk

SILIZIUM-DOLCHE AUS PLAVECKÉ PODHRADIE UND DOLNÝ LOPAŠOV

JOZEF BATORA

Die Silizium-Dolche gehören auf dem Gebiet der Slowakei zu den nicht zahlreichen Funden und deshalb ist es umso bedeutender, dass im Beitrag ihre zwei weiteren Exemplare präsentiert werden. Als erster ist es der Dolch aus Plavecké Podhradie, der bisher nicht bekannt war, und der zweite ist der Dolch aus Dolný Lopašov, der einen älteren, in der Gegenwart verlorenen Fund darstellt, der trotz der Tatsache, dass er von A. Loubal in der Zeitschrift *Kultúra* im Jahr 1933 veröffentlicht wurde, für der Fachöffentlichkeit fast unbekannt blieb. Sogar in den Silizium-Dolchen in der Slowakei speziell gewidmeten Studien ist er nicht zu finden (*Marková 2004*, 205-214).

Die Fundstelle des ersten Dolches Plavecké Pohradie (Bez. Malacky) ist eine bedeutende archäologische Lokalität aus der Ur- und frühhistorischen Zeit. Gerade dank des schon leider nicht lebenden Forschers PhDr. Jozef Paulík, CSc. wurde die bis dahin wenig bekannte Gemeinde zu einem wichtigen Fundort, der an die archäologische Karte Europas gelangte. Seine mehrjährige systematische Ausgrabung auf dem Burgwall auf der Flur Pohanská hat wichtige archäologische Funde aus der jüngeren (Velatice-Kultur) und der späten Bronzezeit (Podoler Kultur mit einzelnen Einflüssen der Lausitzer-Kultur) und aus der LaTène-Zeit (*Paulík 1976*) gebracht. Im Jahr 1970, als Student des Direktstudiums der Archäologie an der Philosophischen Fakultät der Komenský-Universität in Bratislava, hatte ich das Glück im Rahmen der Pflicht-Sommerpraxis an der Ausgrabung in Pohanská teilzunehmen und so von der Autopsie Jozef Paulík näher zu kennen, und das nicht nur als einen Forscher mit außergewöhnlicher Invention, sondern auch als einen Menschen mit eigentümlichem Humor und Esprit.

Außer den oben erwähnten archäologischen Funden aus dem Kataster von Plavecké Podhradie, stammt von hier auch ein Exemplar eines Silizium-Dolches. Der Dolch wurde noch in der ersten Hälfte der 30er Jahre des 20. Jahrhunderts in Plavecká jaskyňa (Plavecká-Höhle), die sich ca. 350 m westlich der Ruinen der mittelalterlichen Burg, am Bergfuß eines steilen westlichen Abhangs (Abb. 1; 2) befindet, gefunden. Der Finder war Herr Jan Kessler aus der westmährischen Stadt Třebíč. Das Exemplar kann man zu den Dolchen vom Typ VI, Variante B, deren Typologie anhand der skandinavischen Dolchen J. Apel (*2001*, Abb. 8:8) verfertigte, einreihen. Aus dem chronologischen Gesichtspunkt gehört dieser Typ von Dolchen in Dänemark in die ältere Bronzezeit, in Mitteleuropa entspricht dies der Periode der späten Aunjetitzer Kultur und in Mähren den Denkmälern der nachklassischen Phase der Aunjetitzer- und der Věteřov-Kultur (*Ondráček 1967*, 440, Anm. 334; *Šebela/Přichystal 2014*, 84). Im slowakischen Teil des Marchgebietes wurde ähnlich wie in Mähren gegen Abschluss der älteren Bronzezeit die Věteřov-Kultur verbreitet und so kann mit ihren Trägern auch der Dolch aus Plavecké Podhradie verbunden werden. Dem entspricht auch die Tatsache, dass er in einer Höhle gefunden wurde, weil die Besiedlung der Träger der Věteřov-Kultur auch in Südmähren in der Höhle Turoid bei Mikulov (*Stučlík 1981*, 42) belegt ist. Neben dem Exemplar aus Plavecké Podhradie, das die bisherigen vier bekannten Fundstellen der Silizium-Dolche auf dem Gebiet der Slowakei bereicherte (Kúty, Prešov, Prievidza und Šurany, Teil Nitriansky Hrádok: *Marková 2004*, Abb. 4; *Šebela/Přichystal 2014*, Abb. 3), bringt der Beitrag auch eine Information über einen weiteren Fund eines Silizium-Dolches aus Dolný Lopašov (Bez. Piešťany) (Abb. 5). Es handelt sich ebenfalls um einen älteren, in der Gegenwart verlorenen Fund, der sich ursprünglich in den Sammlungen von Múzeum Spolku sv. Vojtecha (Museum des Vereins des Hl. Adalbert) in Trnava (*Loubal 1933*, 598-599) und später in den Sammlungen von Krajské múzeum (Bezirksmuseum) in Trnava (*Keller 1959*) befand. Im Falle des Dolches aus Dolný Lopašov handelt es sich um einen Silizium-Dolch ohne Griff (Typ I). Analogie zu ihm finden wir im tschechischen Schlesien, im Exemplar aus Holasovice (Bez. Opava) (*Šebela/Přichystal 2014*, Abb. 7:2). Die Silizium-Dolche ohne Griff auf dem Gebiet von Tschechien und angrenzenden Mährens sind für das Inventar der Gräber der Proto-Aunjetitzer-Kultur (*Ondráček 1967*, 416) charakteristisch. Außer dem Silizium-Dolch kommen aus Dolný Lopašov auch Silizium-Pfeilspitzen und ein Eberhauer, vor. Nach A. Loubal stammen sie aus Siedlungsobjekten, die bei Erdarbeiten in der Flur Holý vrch (*Loubal 1933*, 593-594) beschädigt wurden. Laut des Charakters der Funde handelt es sich eher um Gegenstände, die für die Grabausstattung der männlichen Gräber in der Zeit des Abschlusses des Äneolithikums und am Anfang der Bronzezeit charakteristisch waren. Die Höhenlage selbst würde die Existenz des Gräberfeldes nicht ausschließen, da aus einer ähnlichen Flur eines Ausläufercharakters und aus derselben Periode das bekannte Skelettgräberfeld in Brezová pod

Bradlom (Bez. Senica), im Teil Dolný Štverník (*Valaštan 1922*, 120, 121; *Bátora 1985*, 42), entfernt 17 km nordwestlich von Holý Vrch, am westlichen Bergfuß der Kleinkarpaten, stammt. Das Vorkommen von Silizium-Dolchen vom Typ I in Dolný Lopašov wie auch in Kúty im Marchgebiet kann für das Resultat der Kontakte der Träger der Chlopice-Veselé-Kultur, die den westlichen Teil der Slowakei und Ostmähren bewohnten, mit den Vertretern der Proto-Aunjetitzer-Kultur, die im Südmähren und in Niederösterreich siedelten, gehalten werden. Den passenden Raum für gegenseitige Kontakte beider Kulturen bildeten das Tal des Flusses Morava (March) und die Bergpässe im Massiv der Kleinkarpaten.

Leider wurde bisher keiner der genannten Dolche petrographisch analysiert. Laut der Beschreibung von A. Loubal wurde der Dolch aus Dolný Lopašov aus einem nordischen Feuerstein schwarzgrauer Farbe hergestellt (*Loubal 1933*, 599). Auch im Fall des Dolches aus Plavecké Podhradie kann vorausgesetzt werden, dass er aus einem ähnlichen Rohstoff gemacht wurde. Zu dieser Vermutung führt uns die Tatsache, dass die überwiegende Mehrheit der Silizium-Dolche aus dem Gebiet angrenzenden Mährens, Tschechiens und Österreichs gerade aus diesem Rohstoff hergestellt wurde (*Šebela/Príchystal 2014*, 70; *Trnka 2006*, 36). Beide Silizium-Dolche unterscheiden sich nicht nur typologisch (Typ I und Typ VI), sondern haben auch unterschiedliche Fundumstände. Durch das Finden in einer Höhle steht der Dolch aus Plavecké Podhradie dem Exemplar aus Prievidza nahe, es wurde in der Höhle auf Dlhá ulica (*Marková 2004*, 207) gefunden. Die Beobachtungen aus benachbartem Mähren zeigen, dass die Höhlen in der älteren Bronzezeit im Ganzen nicht langfristig durch das Volk der Aunjetitzer- und Věteřov-Kultur besiedelt, sondern eher nur gelegentlich und kurzfristig besucht wurden (*Stuchlík 1981*, 53). Der Fund von beiden Dolchen in einem Höhlen-Milieu evoziert die Frage, was war die Ursache ihres Zurücklassens, bzw. Deponierung in solch einem ungewöhnlichen Raum. Während wir über nähere Fundumstände des Dolches aus Prievidza nicht informiert sind, der Dolch aus Plavecké Podhradie wurde, laut der Information des Finders, in eine Felsspalte, die sich in einer der Höhlenwände befand, gelegt. In ihrem Fall kann also über einer absichtlichen Deponierung nachgedacht werden. Angesichts der Tatsache, dass es sich um ein wertvolles Artefakt handelt, eine Waffe – einen Silizium-Dolch – deponiert auf ungewöhnlicher Stelle, könnte es sich um einen Votiv-Gegenstand handeln. Ihn wollte der Mensch im Abschluss der Bronzezeit schenken (opfern) an eine näher nicht spezifizierte Gottheit, oder anderes vergöttlichtes Wesen (*Woźny 1996*, 166) um die Gunst der übernatürlichen Kräfte bei Erfüllung seiner Bitten und Gesuche zu gewinnen. Wobei hat er gewöhnlich das Prinzip „dos ut des“, also ich gebe, um zu bekommen (*Bell 1997*, 108) gebraucht. Für die mit der Opferung verbundene Tätigkeit konnte die Höhle durch ihr mysteriöses dunkles Milieu eine passende Atmosphäre bilden. In dieser Zeit wurden die Steinhöhlen und die Felsrisse wahrscheinlich als heilige Eingänge in die Unterwelt wahrgenommen und so auch die Funktion von Naturheiligümern haben (*Turek 2014*, 125).

Der Dolch aus Dolný Lopašov wurde im Areal der Siedlung gefunden. Ein Artefakt dieser Art würden wir eher in einem Grab erwarten, wenn in der untersuchten Periode die Dolche zur charakteristischen Ausstattung der Männer gehörten. Gut dokumentieren es von allem die Gräber der Proto-Aunjetitzer-Kultur aus dem Gebiet des benachbarten Mährens (*Ondráček 1967*, 416-419; *Peška 2009*, 177-184).

Übersetzt von Ľuboš Novotný

Slovenské národné múzeum
Archeologické múzeum

Bratislava 2015
ISBN 978-80-8060-350-2

